

fraz; toda včasih diši preveč po zemlji, da bi moglo slediti ameriškemu poetu v njegove gradove v oblakih.

V celoti pa je prevajalčeva storitev zgledna; z zbirko *Zlati hrošč* je zagotovil ameriškemu poetu trajno mesto med svetovnimi klasiki, ki jih je sprejel in vsrkal slovenski kulturni krog.

R a p a Š u k l j e

BEVKOVA KMEČKA POVEST

Spremna beseda Franceta Bevka k njegovi povesti *Domačija*¹ navaja dve dejstvi, ki jih moramo upoštevati pri ocenjevanju tega realistično opisanega pripovednega dela za ljudsko branje. Prvo dejstvo je odločilno za nastanek povesti: »Posebno težki gospodarski položaj naše vasi na Primorskem ni dobil dovolj jasne podobe. V splošni gospodarski krizi je bil primorski kmet prisiljen iskati posojila pri italijanskih bankah.« In dalje pravi pisatelj: »To stisko so fašisti načrtno izrabljali za italijansko kolonizacijo dežele, posebno obmejnih krajev. Zadolžena posestva so včasih za smešno nizke vsote brez usmiljenja šla na dražbe, ki so se množile iz leta v leto...« Drugo opozorilo, ki ga je treba imeti pred očmi, pa je to, da je bila povest »napisana že pred leti, pod fašizmom. Zaradi tega marsikatero besede nisem mogel tako postaviti, kot bi jo bil rad.« omenja pisatelj v spremni besedi.

Iz prvega opozorila lahko razberemo, kaj je pisatelja napotilo k pisanju te povesti: hotenje, da bi v leposlovnih oblikah prikazal posebno politično in gospodarsko dogajanje na Primorskem, v tolminskih hribih, pod italijansko fašistično vladavino in vpliv tega dogajanja na gospodarsko in zasebno življenje slovenskih kajzarjev.

Že kot otrok občuti Tone Zemljak ob dražbi domačije prvo ponižanje, ki vpliva na ves njegov nadaljnji razvoj. Brž ko doraste v samostojnega človeka, odide po svetu, si prisluži nekaj denarja, s katerim se vrne v svoj rojstni kraj. Priženi se na kajžo, ki je zadolžena in v slabem stanju. Življenje je trdo, pridelkov in zaslužka je komaj za sproti. Ob hčerini možitvi se zadolži v goriški italijanski banki, dolga pa ne more vračati zaradi nizkih cen pridelkov. Skrbi zaradi dolga mu legajo v dušo in mu zaposlijo vse misli. Nikomur se ne zaupa, razen v sili tistemu, pri katerem išče pomoči. Zapira se vase, prepad med njim, ženo in sinom se pogloblja. Sin odide v svet, ker mu postane dom pretesen. Vendar pa je prav on povzročitelj nadaljnega zapleta. S tem da je zapeljal sosedovo hčer, je nakopal nad svojo hišo sosedovo jezo. Užaljeni sosed išče priložnosti za maščevanje in v najbolj kritičnem trenutku podtakne ogenj na Zemljakovi bajti. Po sodni obravnavi se dogajanje razplete tako, da zavarovalnica izplača Zemljaku škodo za požgani dom. Dokaj visoka vsota denarja in sinova vrnitev preprečita dražbo Zemljakove domačije. Ob koncu se ponovi star motiv, da se poročita otroka sprtih staršev.

Ta zgodba enega rodu se nevsiljivo prepleta s širšim družbenim dogajanjem. Zgodovinsko pogojeni elementi bistveno vplivajo na usodo Zemljakovega rodu, v končnih posledicah tudi na odnose med člani družine, zlasti

¹ France Bevk, *Domačija*. Povest. Opremil Bogdan Borčič. Izdala Dolenjska založba v Novem mestu, založila založba EMKA-Mladinska knjiga, Ljubljana 1960.

med očetom in materjo ter med očetom in sinom, med Zemljakom in sosedi; dobiva pa tudi odmev v vsej srenji. Pisatelj je z veliko prodornostjo opisal čustvovanje kmečkih ljudi, njihovo posebno ukrepanje v določenih situacijah. Malokdaj je kmečki človek pripravljen razkriti svoj notranji doživljajski svet, le nesreča in velika notranja stiska odpirata srca teh ljudi, navezanih na zemljo in zraslih z njo. Gospodarsko vprašanje, povezano z vso drugo življenjsko problematiko, se nenadoma razkrije kot osnovni problem teh ljudi.

Drugo opozorilo, navedeno v spremni besedi, pa pojasnjuje, zakaj pisatelj ni vpletel v pripovedovanje konkretnega političnega in raznarodovalnega pritiska fašističnih oblastnikov. Delo je nastalo sredi živih dogodkov in nevarnega gospodarsko uničevalnega in raznarodovalnega procesa.

Bevkovo pripovedovanje je preprosto in zelo konkretno. Dogajanje je podano zgoščeno, nekateri prizori so posebno močni zaradi neprisiljene dramatične napetosti. Vsiljujejo pa se pomisleki ob nekaterih črno-belih upodobitvah. Izstopajo nekateri liki, ki so avtorju bolj pri srcu in jim je zato bolj naklonjen ob delitvi pozitivnih karakternih potez. Najočitneje pa izstopa dejstvo, da celo razvoj dogajanja sloni na neutemeljenem negativnem značaju: sosed Kajžar je iz nepojasnjenih vzrokov zloben, škodoželjen, pijanec, tat, ujedljivec in le kot tak pomaga pisatelju razviti dogajanje v umirjen konec.

Pisatelj opisuje na mnogih mestih kmečko zlobo, nevoščljivost, posmehovanje in ujedljivost. Zelo redki so umirjeni odnosi med vaščani. Verjetno je na to vplivalo tudi politično in gospodarsko stanje, ki je zaostrilo medsebojne odnose tudi med domačini, saj so razmere zahtevale opredelitev. Zaradi zadržane pisanja, ki smo ga omenili, pa more bralec to le slutiti.

V Bevkovi povesti *Domačija* se v nekoliko spremenjeni obliki ponovijo nekateri motivi iz starejše slovenske proze. Jurčiča (*Sosedov sin*), Kersnika (*Kmetske slike*), Tavčarja (*Med gorami*) in Cankarja (*Hlapec Jernej*) slutimo za nekaterimi podobami, dogajanja in opisi.

Ne glede na oblikovalne in snovne spodrsaljaje je Bevkova povest dokaj bogata ljudska povest. V razvoju slovenskega pripovedništva pa je umetniško prizadevanje in dokument o trdem življenju slovenskega prebivalstva na Primorskem v posebnih gospodarskih in političnih razmerah. Vsekakor je v povesti nekaj človeških elementov, ki preraščajo zgodovinsko opredeljenost dogajanja in bodo reševali *Domačijo* pred pozabo.

Francè Vurnik

DR. MARIJAN ZADNIKAR, UMETNOSTNI SPOMENIKI V POMURJU

Knjižica, ki je izšla lani pri Pomurski založbi v Murški Soboti, pomeni po vsebini, številnih ilustracijah in namenu razveseljiv dogodek v naši umetnostni in turistični literaturi, saj je prvi res kulturni vodič med umetnostnimi spomeniki nekega širšega geografskega prostora. Po želji založbe je v svoj okvir zajela ves murskosoboški okraj od madžarske meje do Apaške kotline in Ljutomera. Ta teritorij pa nima enotnega kulturnozgodovinskega diagrama, saj ni pogojen v zgodovinsko razvojnih momentih, ampak v moderni upravni